

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:07.03.2019 ✓Accepted/Kabul:07.01.2020

DOI: 10.30794/pausbed.536698

Araştırma Makalesi/ Research Article

Kalyoncu K. ve Demirtaş, C. (2020). "OECD Ülkelerinde Yapılan Sosyal Girişimcilik (Yardımlaşma) Faaliyetlerinin Yakınsama ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 38, Denizli, s.149-162.

OECD ÜLKELERİNDE YAPILAN SOSYAL GİRİŞİMCİLİK (YARDIMLAŞMA) FAALİYETLERİNİN YAKINSAMA VE EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ*

Kahraman KALYONCU**, Cuma DEMİRTAŞ***

Özet

Toplumsal sorunlara yenilikçi ve kalıcı çözüm üretme süreci olarak kısaca tanımlanan sosyal girişimcilik piyasa yapısından kaynaklı sorunların önlenmesinde ya da azaltılmasında yiyecek, barınak, eğitim, temel sağlık ve hijyen hizmetleri gibi bazı faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetler toplumsal sorunları azaltmanın yanı sıra ekonomik büyümeyi de etkilemektedir. Bu doğrultuda sosyal girişimcilik değişkeni ilave bir üretim girdisi olarak genişletilmiş Solow modeline (MRW (1992), Ishise ve Sawada (2009)'ın sosyal sermayeyi MRW modeline dahil ettiği çalışması temel alınarak, eklenmiştir. Ardından bu model 24 OECD ülkesinde 1970-2014 yılları arasında sosyal girişimcilik için vekil olarak kullanılan STK ve özel sektörün kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) kapsamında gerçekleştirmiş olduğu aynı ve nakdi yardımların ekonomik büyümeye katkısı için test edilmiştir. Analiz bulgularına göre gelişmiş ülke örnekleminde sosyal girişimciliğin "balık verme" boyutu olarak ifade edilen yardımların ekonomik büyümeye etkisi bulunamamıştır. Ancak çalışma, veri seti ve model uygulaması olarak literatürde ilklendirir.

Anahtar Kelimeler: *Ekonomik büyüme, Sosyal girişimcilik, Panel veri analizi.*

JEL Sınıflandırması: L31, O47

THE EFFECTS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP (SOLIDARITY) ACTIVITIES ON CONVERGENCE AND ECONOMIC GROWTH IN OECD COUNTRIES

Abstract

Social entrepreneurship, which is defined as the process of producing innovative and permanent solutions to social problems, carries out some activities such as food, shelter, education, basic health and hygiene services in preventing or reducing the problems arising from the market structure. These activities not only reduce social problems but also affect economic growth. Accordingly, the social entrepreneurship variable was added as an additional production input to the expanded Solow model (MRW (1992), based on Ishise and Sawada (2009)'s study of incorporating social capital into the MRW model. Then this model was tested contribution of aids provided by NGOs and private sector in the context of corporate social responsibility (CSR), which was used as a proxy for social entrepreneurship to economic growth, between 1970-2014 years in 24 OECD countries. According to the findings of the analysis, the effects of the aids expressed as the "fish giving" dimension of social entrepreneurship did not have an effect on economic growth in the developed country sample. However, this study is the first in the literature as data set and model application.

*Çalışma, Business and Organization Research (International Conference) Safranbolu/Karabük 12th-14th September 2018 konferansında özet bildiri olarak sunulmuştur.

**Doç. Dr. Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, AKSARAY.

e-posta: kalyoncu@yahoo.com (orcid.org/0000-0003-3745-3444)

***Arş Gör., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, AKSARAY.

e-posta: cuma87demirtas@gmail.com (orcid.org/0000-0002-1475-5530)

Keywords: *Economic growth, Social entrepreneurship, Panel data analysis.*

JEL Classification: L31, O47

1. GİRİŞ

Servetin (refah düzeyi) sabit, artırılamaz olduğunu savunan merkantilistlerin aksine, servet klasik iktisatçıların savunduğu liberalleşme ile birlikte artmıştır (Reed, 2016). Ancak bu artıştan ülkeler ve bölgeler eşit şekilde faydalanamamaktadır (O’Sullivan, vd., 2015: 1-13). Dünya çapında yaklaşık bir milyar insanın, yani dünya nüfusunun yaklaşık altıda birinin; aşırı yoksul halde yaşaması, temel eğitim, sağlık hizmetleri ve güvenli suya erişememesi ve ilkel barınaklarda yaşaması gibi olumsuzluklar da bu eşitsizliklerin birer göstergeleridir¹ (Sachs, 2008: 17). Peki neden ülkeler ve bölgeler arası bu denli eşitsizlik, yani gelişmişlik farklılıkları söz konusudur?

Gelişmişlik farklarının nedenlerini araştırmak ve çözüm bulmaya çalışmak iktisatçıların son 200 yıl boyunca sürekli gündemindedir (Acemoğlu ve Robinson, 2014: 66-408; Jones, 2017: 163). Literatürde gelişmişlik farklarını açıklayan üç temel yaklaşım vardır. Bunlar; üretim fonksiyonu yaklaşımı, coğrafya-lokasyon yaklaşımı ve son olarak kurumsal (piyasa) yaklaşımıdır. Üretim fonksiyonu yaklaşımındaki temel çalışmalar (Solow,(1956); Romer, (1986, 1990); Lucas, (1988); Aghion ve Howitt, (1992); Mankiw, Romer, Weil (MRW),(1992); Young, (1994); Islam,(1995); Klenow ve Rodriguez-Clare, (1997)) bu farklılıkları fiziksel sermaye, doğal kaynakların daha iyi kullanılması, teknoloji düzeyi, beşeri sermaye düzeyi gibi temel faktörlerle izah etmeye çalışmıştır. Coğrafya-lokasyon yaklaşımı ise (Diamond, (1997); Gallup vd.,(1998); Sachs, (2003)) coğrafi (iklim koşulları) ve lokasyon (deniz limanlarına erişim ve dünyanın ticaret merkezlerine yakınlık gibi) faktörlerin ülkeler arası gelişmişliklere neden olduğunu ifade etmektedir.

Her ne kadar üretim fonksiyonu ve coğrafya-lokasyon yaklaşımının öne sürdüğü faktörler ülkeler arası gelişmişlik farklılıklarını açıklamaya çalışsa da, Hayek, (1945)’in çalışmasına kadar uzanan kurumsal (piyasa) yaklaşımının ortaya çıkmasını engelleyememiştir. Bu yaklaşım daha sonra North, (1990); Scully, (1988); Scully ve Slottje, (1991); Torstensson, (1994); Knack ve Keefer, (1995); Barro, (1996); Rodrik (1997); Acemoglu, vd., (2001); Dollar ve Kraay (2003); Hall ve Jones (1999); Tamara, (2016) gibi çok sayıda çalışma tarafından incelenmiştir. Bu yaklaşım ülkeler ve bölgeler arası gelişmişlikleri piyasa ekonomisinin işlemesi, mülkiyet haklarının korunması, mübadele özgürlüğü gibi unsurları öne çıkararak açıklamaktadır². Dolayısıyla en yoksul ve en zengin ülkeler ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farkı sahip olunan kaynaklara ek olarak toplumda paylaşılan kuralların niteliği, yani bireyleri koordine eden kurumlara (piyasa) bağlanmıştır. Yani zengin ülkelerde girişimcilerin aldıkları risk ve harcadıkları çabayı destekleyen kurumlar varken, yoksul ülkelerde ise aldıkları risk ve harcadıkları çabayı boşa çıkaran kurumlar söz konusudur (Gwartney & Lawson, 2003: 426; De Soto, 2017: 5). Bu da piyasa sisteminin her yerde ve herkese aynı şekilde etkin işlemediğini göstermektedir.

Piyasa sisteminin etkinliğindeki farklılıklar ülkeler arasında sosyo-ekonomik göstergelerde de ciddi farklılıklar yaratmaktadır. Buna göre piyasa sisteminin kurallarının işlerliğini ifade eden ekonomik özgürlük sıralamasına göre 2016 yılında: En yoksul % 10’luk kesiminin ortalama geliri en üst dilimde 10.660 \$, en alt dilimde ise 1.345\$; yaşam beklentisi, en üst dilimde 79.5 yıl, en alt dilimde ise 60.4 yıl; okur yazar oranı en üst dilimde %97, en alt dilimde %65; bebek ölüm oranı en üst dilimde %5, en alt dilimde %81’dir. Buna ilave olarak yolsuzluk, kayıt dışılık ve politik istikrar gibi beşeri kalkınma göstergeleri de bu ülkeler arasında ciddi farklılıklar arz etmektedir (Gwartney, vd., 2018; Beşkaya ve Koç, 2013:12-20). Dolayısıyla özellikle yoksul ülkelerdeki çok sayıda piyasa başarısızlıkların varlığının (Acemoğlu ve Robinson, 2014: 66-408) insani gelişmeyi de sekteye uğratarak sorunları daha da artırması dünya genelinde azalan yoksulluğa rağmen³, aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısını

1 2018 yılında bulaşıcı hastalıklardan ölen sayısı(9.5 milyon), 5 yaş altında ölen çocuk sayısı(5.5 milyon), içecek suya erişimi olmayan insan sayısı (857 milyon), aç insan sayısı(830 milyon), günde açlıktan ölen insan sayısı(18.275) (Worldometers, 2018).

2 Zambia, Mozambik, Çad ve Afganistan gibi ülkelerin göreceli olarak gelirlerinin zamanla geriye gitmesi “büyüme felaketleri” ve Tayvan, Hong Kong, Güney Kore, Japonya ve Singapur gibi ülkelerin zamanla gelirlerini artırması ise “büyüme mucizeleri” olarak ifade edilmiştir (Jones, 2017).

3 1820’lerde dünya nüfusu 1.1 milyardı ve bunun 1 milyarı aşırı yoksulluk içinde yaşamaktaydı. Artan dünya nüfusuna rağmen 1990’lara geldiğinde dünya nüfusu 5.3 milyar iken, yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı 2 milyara ulaştı. 2015 yılında dünya nüfusu 7.26 milyar iken, 1990 yılına göre yaklaşık 3 kat azalarak 705 milyona düştü. Yani ortalama olarak, aşırı yoksulluk içinde yaşayanların sayısı 1990’dan bu yana her yıl 47 milyon ya da başka bir ifade ile her gün 130 bin kişi azalmıştır (Roser ve Ortiz-Ospina, 2018).

kabul edilemez ölçüde yükseltmektedir⁴ (Roser ve Ortiz-Ospina, 2018; UNDP,2015:5-7; World bank, 2018). Bu durum uygulanacak politikaların, piyasaları ve kurumları yoksul insanlar için daha iyi işleyen ve yeniden dağıtımda dahil olmak üzere piyasa başarısızlıklarını telafi etme çabalarının bir araya getirilmesi kombinasyonuna işaret etmektedir (Roser ve Ortiz-Ospina, 2018). Yani piyasa sisteminin daha kapsayıcı olmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik değişimin temelden ve içten olacağına inanan ve toplumdaki kahramanlar olarak adlandırılan sosyal girişimcileri ortaya çıkarmıştır (Acemoğlu ve Robinson, 2014: 66-408; Collier, 2008: 1-95). Sosyal girişimciler toplumsal sorunlara yenilikçi ve kalıcı çözüm bulmaya çalışan sosyal girişimci davranışlara sahip kişileri ifade etmektedir (Pathak ve Muralidharan, 2018: 1153). Sosyal girişimcilik ise, sosyal girişimlerin oluşumuna yol açan davranışları ele alan amaçlı bireyleri içeren bir süreçtir (Mair ve Noboa, 2006).

Sosyal girişimciler sorunların yapısına ve yoğunluğuna göre değişen faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetler balık verme, balık tutmayı öğretme ve balık sektörünü değiştirme faaliyetleri olarak ifade edilmektedir (Karğın, vd., 2018: 156-157; Meydanoğlu, 2018; Özdemir, 2016; Meira, vd., 2014: 138-139; Denizalp, 2009:7-8). Sorunların yapısına ve yoğunluğuna göre değişen faaliyetlerin toplumsal sorunları azaltmasının yanı sıra kapsayıcı büyüme ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına da katkı sunması beklenmektedir (Austin, vd., 2006; Demavivas, 2016).

Bu katkılarına rağmen literatürde sosyal girişimciliğin ekonomik büyümeye etkisi dolaylı yollardan incelenmiştir. Bunlar; sosyal sermaye (Ryzin, vd., 2009; Nissan, vd., 2012; Pulido, vd., 2014), yoksulluk (Chowdhury, 2009; Pathak ve Singla, 2015), ekonomik kalkınma (Borzaga ve Tortia, 2011; Omrane, 2013; Nega ve Schneider, 2014; Sijabat, 2015; Dobebe, vd., 2016), beşeri sermaye (Estrin, vd., 2016) ile ilişkisi üzerinden incelenirken, ekonomik büyümeye etkisi ise Nwakanma, vd., (2014); Robalo, (2015); Calderón, vd., (2015); Lopatta ve Tchikov, (2016); Sultan ve Masih, (2016) gibi çalışmalarda mikro kredi üzerinden incelenmiştir.

Mevcut literatürde yapılan çalışmalardan da görüldüğü üzere sosyal girişimcilik ve ekonomik büyüme etkileşimine rağmen, bu etkileşimi doğrudan inceleyen çalışmaya neredeyse hiç rastlanmaması araştırmanın motivasyonunu oluşturmaktadır. Bu motivasyona bağlı olarak çalışma sosyal girişimciliğin ekonomik büyüme ve yakınsamaya etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Motivasyon ve amaçlar doğrultusunda çalışmanın bir sonraki bölümünde sosyal girişimciliğin ekonomik büyümeye etkisine yer verilmektedir. Üçüncü bölümde, sosyal girişimciliğin MRW modeline dahil edilerek genişletilmesinin ardından dördüncü bölümde elde edilen bu model ekonometrik olarak test edilmektedir. Sonraki bölümde ise elde edilen analiz bulgularına göre bir sonuç bölümü oluşturulmaktadır.

2.SOSYAL GİRİŞİMCİLİK VE EKONOMİK BÜYÜMEYE KATKISI

Sosyal girişimcilik, insanların ve toplumlarının yaşamlarına olumlu katkı sağlayan bir ekosistemin yaratılması için ağlar (networkler) oluşturmaktadır (Beugelsdijk ve Smulders, 2009:5-8). Ağların oluşturulmasında kişiler “statü ve tanınma “ ya da “gönüllü faaliyetler gerçekleştirme” güdüsüyle motive olmaktadır (Bilodeau ve Slivinski,1998: 552-555). Bu ağların yarattığı ekosistemde çözümün bir parçası olan kişiler, topluluklarla birlikte hareket ederek, hem kendi problemlerini çözme hem de toplumsal fayda yaratmak için kaynaklarını (fiziksel, finansal ve beşeri gibi) yönlendirmektedir.

Toplumsal fayda yaratma sosyal girişimciliği diğer girişimcilik türlerinden ayıran temel unsurdur (Taner, 2018). Bu bakımdan sosyal girişimciler toplumsal misyon temelinde bazı faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bunlar; dezavantajlı gruplar için istihdam, azınlıkların temsil edilmesi ve haklarının savunulması, yoksullar için ürün ve hizmet geliştirme, dışlanan gruplar için eğitim, sermaye sağlama, işletme geliştirme, kaynak eşleme, sağlık hizmetleri gibi faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu faaliyetler toplumsal sorunların azaltılarak piyasaların daha kapsayıcı olmasına katkı sağlamaktadır (Woodman, 2015; Bloom, 2009: 128-134). Aynı zamanda bu faaliyetler ekonomik büyüme ve temel bileşenlerini de doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir.

Sosyal girişimcilik faaliyetlerinin gerçekleşebilmesi; bireyler arasında yardımlaşma, dayanışma ve gönüllü faaliyetlere katılımı gerektirmektedir. Bu durum sosyal sermaye düzeyini artırmaktadır (Vergil ve Bahtiyar, 2017:

⁴ Aşırı yoksulların yüzde yetmiş Afrika’da olmak üzere Haiti, Bolivya, Orta Asya ülkeleri, Laos, Kamboçya, Yemen, Burma ve Kuzey Kore gibi yerler de buna dahildir. Bu ülkeler 1970’lerde sahip olduğu durumlardan daha kötü durumdadırlar (Collier, 2008: 1-95).

674; Montero, 2012). Sosyal sermayenin artması ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Aynı zamanda artan bu sosyal sermaye düzeyi, $Y=f(K,H,AL)$ 'den oluşan ekonomik büyümenin temel bileşenlerinin daha etkin ve verimli şekilde işlenmesini sağlayacak sosyal ortamı yaratarak da etkide bulunmaktadır. Ayrıca sosyal girişimcilik faaliyetleri ekonomik büyümenin temel bileşenlerini örneğin; sermaye sağlama fiziksel sermaye stokunu (K), eğitim ve sağlık hizmetleri beşeri sermaye stokunu (H), teknoloji geliştirme ve istihdam ise teknoloji düzeyi (A) ve işgücünü (L) doğrudan etkilemektedir.

Bu etkiler doğrultusunda sosyal girişimcilik MRW modeline dahil edilmektedir. Burada dikkate aldığımız motivasyon Maslow'un ihtiyaçlar piramididir. Maslow ihtiyaçları, temel ihtiyaçlar (yeme, içme, barınma gibi) ve sosyal ihtiyaçlar (tanınma, saygı, gönüllü faaliyetler gibi) olarak ikiye ayırmıştır (Demirel, 2015: 118). Bu ihtiyaçlar çerçevesinde sosyal ihtiyaçlarını karşılama amacıyla yardımlaşma, dayanışma ve gönüllü faaliyetlerde bulunan sosyal girişimciler fiziksel, finansal ve beşeri kaynaklarını sosyal girişimcilik faaliyetlerine yöneltebilir. Bu faaliyetler kapsamında sahip olduğu kaynakları özel mülkiyetinden çıkararak yani transfer ederek toplumsallaştırabilir. Bu transferin sosyal girişimcilik yoluyla toplumda yardımlaşma, dayanışma ve gönüllü faaliyetlere katılımı destekleyerek sosyal sermaye düzeyini artırması ekonomide büyüme sağlayacaktır.

3.SOSYAL GİRİŞİMCİLİĞİN GENİŞLETİLMİŞ SOLOW MODELİNE DAHİL EDİLMESİ

MRW modeli, Solow modelinin beşeri sermaye faktörü ilave edilerek genişletilmiş versiyonudur. Bundan dolayı genişletilmiş Solow modeli olarak da anılmaktadır. Çalışmada MRW(1992) modeline sosyal girişimcilik (S) dahil edilerek model genişletilmektedir. Sosyal girişimciliğin modele dahil edilmesinde Ishise ve Sawada, (2009)'ın sosyal sermayeyi MRW modeline dahil ettiği çalışması temel alınmıştır. Genişletilmiş modele ait üretim fonksiyonumuz;

$$Y(t) = K(t)^{\alpha}H(t)^{\beta}S(t)^{\theta}(A(t)L(t))^{1-\alpha-\beta-\theta} \quad (1)$$

Şeklinde ifade edilmektedir. Modelde, 1 ve $\alpha, \beta, \theta \in 1$ ve $\alpha + \beta + \theta \in 1$

Ayrıca modelde işgücü ve teknolojinin sırasıyla (n ve g) oranında büyüdüğü varsayılmaktadır. Buna göre; $L(t) = L(0)e^{nt}$ ve zamana göre türevi alınırsa, $\frac{\partial L}{\partial t} = \dot{L}(t) = nL(t)$, benzer işlem teknoloji içinde uygulanırsa, $A(t) = A(0)e^{gt}$ ve zamana göre türevi alınırsa; $\frac{\partial A}{\partial t} = \dot{A}(t) = gA(t)$ elde edilmektedir.

Modelde fiziksel sermaye düzeyi aşağıdaki gibidir;

$$\dot{K}(t) = sY(t) - \delta K(t) \quad (2)$$

Beşeri sermaye düzeyi aşağıdaki gibidir;

$$\dot{H}(t) = sY(t) - \delta H(t) \quad (3)$$

MRW (1992) modelinde gelirin s_k kısmı fiziksel sermayeye, s_h kısmı ise beşeri sermayeye yapılan tasarrufu göstermektedir. Dolayısıyla temel aldığımız MRW(1992) modelinde sosyal girişimcilik birikiminin tasarruf oranının nasıl elde edildiği hakkında bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Önceki bölümde de ifade edildiği üzere kişilerin ve STK'ların toplumsal misyon için yaratmaya çalıştığı ağlara harcanan çaba ve zaman söz konusudur. Bu çaba ve zaman birikimi sosyal girişimcilerin tasarruf oranını göstermektedir. Bu birikim sonucu elde edilen gelirin s_s kısmı sosyal girişimcilik için yapılan tasarrufu ifade etmektedir. Dolayısıyla sosyal girişimcilik için sermaye seviyesi aşağıdaki gibi oluşturulabilir;

$$\dot{S}(t) = sY(t) - \delta S(t) \quad (4)$$

Modelde fiziksel ve beşeri sermaye stokları teknoloji ile bezenmiş işgücüne bölünerek etkin işgücü başına fiziksel ve beşeri, sermaye stoku elde edilebilmektedir. Benzer işlem sosyal girişimcilik için de oluşturulabilir. Buna göre etkin işgücü başına sosyal girişimcilik stoku olarak formüle edilebilir. Buradan her üç sermaye türüne ait sermaye birikim denklemi elde edilebilmektedir.

$$\dot{k}(t) = s_k y(t) - (n + g + \delta)k(t) \quad (5)$$

$$\dot{h}(t) = s_h y(t) - (n + g + \delta)h(t) \quad (6)$$

$$\dot{s}(t) = s_s y(t) - (n + g + \delta)s(t) \quad (7)$$

(5), (6), (7) numaralı denklemler her üç sermaye türünün $\dot{h}(t) = 0$, $\dot{k}(t) = 0$ ve $\dot{s}(t) = 0$ koşulunu sağlamaları durumunda kararlı durum dengeli büyüme oranına sahip olacağını ifade etmektedir. Kararlı durum büyüme oranında ekonominin sahip olacağı etkin işgücü başına fiziksel, beşeri ve sosyal girişimcilik sermaye stokları aşağıdaki gibi olacaktır. Buna göre sırasıyla fiziksel, beşeri ve sosyal girişimcilik sermaye stoklarına ait (8), (9) ve (10) numaralı denklemlerde olduğu gibi kararlı durum seviyeleri elde edilecektir.

$$k(t)^* = \left(\frac{S_k^{1-\beta-\phi} S_h^\beta S_s^\phi}{n + g + \delta} \right)^{\frac{1}{1-\alpha-\beta-\phi}} \quad (8)$$

$$h(t)^* = \left(\frac{S_k^\alpha S_h^{1-\alpha-\phi} S_s^\phi}{n + g + \delta} \right)^{\frac{1}{1-\alpha-\beta-\phi}} \quad (9)$$

$$s(t)^* = \left(\frac{S_k^\alpha S_h^\beta S_s^{1-\alpha-\beta}}{n + g + \delta} \right)^{\frac{1}{1-\alpha-\beta-\phi}} \quad (10)$$

(8), (9) ve (10) numaralı denklemler, üretim fonksiyonu içerisinde yerine konduğunda ve logaritmaları alındığında kişi başına gelir denklemi MRW(1992) modelinde olduğu gibi aşağıdaki şekilde elde edilmektedir.

$$\ln \left[\frac{Y(t)}{L(t)} \right] = \ln A(O) + gt - \frac{\alpha+\beta+\phi}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(n + g + \delta) + \frac{\alpha}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(S_k) + \frac{\beta}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(S_h) + \frac{\phi}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(S_s) \quad (11)$$

Kişi başına gelir düzeyi denklemi büyüme denklemi olarak yeniden yazıldığında elde edilen denklem, aynı zamanda yakınsama denklemini de ifade etmektedir.

$$\frac{d \ln(y(t))}{dt} = \lambda [\ln(y^*) - \ln(y(t))] \quad (12)$$

13 numaralı denklem yakınsama hızını göstermektedir.

$$\lambda = (n + g + \delta)(1 - \alpha - \beta - \phi) \quad (13)$$

$$\ln(y(t)) = (1 - e^{-\lambda t}) \ln(y^*) + e^{-\lambda t} \ln(y(t-1)) \quad (14)$$

Bu denklemde $y(t-1)$ başlangıç düzeyi etkin işgücü başına gelirdir. Denklem her iki tarafından $\ln(y(t-1))$ çıkartılırsa;

$$\ln(y(t)) - \ln(y(t-1)) = (1 - e^{-\lambda t}) \ln(y^*) - (1 - e^{-\lambda t}) \ln(y(t-1)) \quad (15)$$

elde edilmektedir. Denklemde y^* yerine koyarsak;

$$\ln(y(t)) - \ln(y(t-1)) = -(1 - e^{-\lambda t}) \frac{\alpha+\beta+\phi}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(n + g + \delta) + (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\alpha}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(S_k) + (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\beta}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(S_h) + (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\phi}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(S_s) - (1 - e^{-\lambda t}) \ln(y(t-1)) \quad (16)$$

elde edilmektedir.

Bir sonraki bölümde sosyal girişimcilik ve ekonomik büyüme arasında ilişki ekonometrik yöntemler kullanılarak analiz edilmektedir. Analiz edilen modeller şu şekildedir;

$$g = a - (1 - e^{-\lambda t}) \ln(y(t-1)) + \varepsilon \quad (17)$$

$$g = a - (1 - e^{-\lambda t}) \ln(y(t-1)) - (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\alpha+\beta+\phi}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(n + g + \delta) + (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\alpha}{1-\alpha-\beta-\phi} \ln(S_k) + \varepsilon \quad (18)$$

$$g = a - (1 - e^{-\lambda t}) \ln(y(t-1)) - (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\alpha + \beta + \phi}{1 - \alpha - \beta - \phi} \ln(n + g + \delta) + (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\alpha}{1 - \alpha - \beta - \phi} \ln(s_k) + (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\beta}{1 - \alpha - \beta - \phi} \ln(s_h) + \varepsilon \quad (19)$$

$$g = a - (1 - e^{-\lambda t}) \ln(y(t-1)) - (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\alpha + \beta + \phi}{1 - \alpha - \beta - \phi} \ln(n + g + \delta) + (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\alpha}{1 - \alpha - \beta - \phi} \ln(s_k) + (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\beta}{1 - \alpha - \beta - \phi} \ln(s_h) + (1 - e^{-\lambda t}) \frac{\phi}{1 - \alpha - \beta - \phi} \ln(s_s) + \varepsilon \quad (20)$$

4. YÖNTEM

Çalışmada 1970-2014 dönemini kapsayan 24 OECD ülkesine ait yıllık veriler kullanılmıştır. Kullanılan değişkenlerin kısaltmaları, açıklamaları ve elde edildiği kaynaklar Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Açıklamaları

Kısaltmalar	Değişkenler	Açıklama	Kaynak
g	Ekonomik büyüme	Kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla büyüme oranı	Dünya Bankası
lny(t-1)	KGSYH gecikmesi	Kişi başına gayri safi yurtiçi hasılanın bir gecikmesinin alınması	Dünya Bankası
lns _k	Yatırım	Brüt sabit sermaye oluşumu/GSYH	Dünya Bankası
lns _s	Sosyal girişimcilik	STK ve özel sektör tarafından yapılan transferler/ GSYH	OECD
lns _h	Beşeri sermaye stoku	Beşeri sermaye endeksi*15-64 nüfus/Toplam nüfus	Penn World Table
ln(n+g+d)	Nüfus artış oranı+ yıpranma oranı	Nüfus artış oranı+0,05	Dünya Bankası

OECD ülke grubunda 36 ülke olmasına rağmen 24 ülke analiz edilmiştir. Analize dahil edilen ülkelerin seçiminde 1970-2014 yılları arasında ülkelere ait sosyal girişimcilik verilerin ulaşılabilirliği göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmaya dahil edilen ülkeler aşağıda yer alan tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2: Çalışmaya Dâhil Edilen Ülkeler

OECD Üyesi Ülkeleri
Almanya, Avustralya, Avusturya, ABD, Belçika, Fransa*, Hollanda, İngiltere, İrlanda*, İtalya, İspanya*, İsveç, İsviçre, Japonya, Portekiz*, Güney Kore*, Türkiye*, Yeni Zelanda, Yunanistan*, Norveç*, Danimarka, Finlandiya, Kanada, Lüksemburg*

Not:*Ülkelere ait sosyal girişimcilik verilerinin eksik olan bölümleri Eviews programı yardımıyla interpolasyon yapılarak tamamlanmıştır.

5.BULGULAR

Çalışma 4 modelden oluşmaktadır. Modellerin tahmin edilmesine geçmeden önce çoklu doğrusallık sorununun test edilmesi gerekmektedir. Panel regresyon modelinde bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyde doğrusal ilişki çoklu doğrusal bağlantı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoklu doğrusal bağlantı sorunu, modelin açıklayıcılık düzeyini ifade eden R² değerinin olması gerekenden daha yüksek, katsayı varyansları büyük ve değişkenlerinin anlamsız olması gibi sorunlara neden olmaktadır (Gujarati, 2011: 327). Bu sorunun tespitinde yaygın olarak kullanılan basit korelasyon matrisi tercih edilmiştir. Bu teste göre iki değişken arasında korelasyonun 0.9’dan büyük olması çoklu doğrusal bağlantı sorunu olduğuna işaret etmektedir (Asteriou, 2005: 96).

Tablo 3. Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi

	g	lny(t-1)	ln(n+g+d)	lnsk	lnsh	lns _s
g	1.0000					
lny(t-1)	-0.1978	1.0000				
ln(n+g+d)	0.0262	-0.2092	1.0000			
lnsk	0.0740	0.1647	-0,0827	1.0000		
lnsh	-0.0406	-0.1777	-0.0518	-0.0791	1.0000	
lnss	0.0029	0.3663	-0.0799	0.0602	-0.1450	1.0000

Tablo 3’de çalışmada kullanılan değişkenlere ait korelasyon matrisi yer almaktadır. Değişkenler arasında korelasyon katsayısının -0,38 ile 0,76 arasında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yüksek korelasyon katsayılarına rastlanmadığından çoklu doğrusal bağlantı sorunu yoktur.

Panel veri analizlerinde seriler arasında yatay kesit bağımlılığı (YKB) söz konusu olabilir. YKB söz konusu ise bunun dikkate alınarak analiz yapılması gerekmektedir. YKB’nin araştırılmasında kalıntılar arasında sıfır korelasyon beklenmemekte ve mevcut korelasyonun anlamlılığı ise çeşitli testlerle yapılmaktadır. Bunlar; Breusch-Pagan (1980) LM testi, Pesaran (2004) CD_{LM} testi, Pesaran (2008) LM adj testleriyle incelenebilmektedir. Testlere ilişkin sonuçlar tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4: Değişkenlere Yönelik YKB Testi Sonuçları

Değişkenler	Test İstatistikleri							
	CD_{LM}	p	CD	p	CD_{LM2}	p	LM_{adj}	p
g	639.888	0.000	-4.276	0.000	15.488	0.000	1.998	0.023
lny _(t-1)	649.911	0.000	-4.303	0.000	15.915	0.000	1.480	0.069
lns _k	2953.490	0.000	33.818	0.000	113.962	0.000	33.586	0.000
lns _h	4131.351	0.000	-3.207	0.001	164.095	0.000	160.216	0.000
lns _s	3622.718	0.000	-3.355	0.000	142.446	0.000	67.237	0.000
ln(n+g+d)	2375.689	0.000	-4.122	0.000	89.369	0.000	27.863	0.000

H0: Kesitler arasında bağımlılık yoktur

H1: Kesitler arasında bağımlılık vardır.

Değişkenlere yönelik yapılan YKB testlerinden elde edilen bulgulara göre YKB’nin var olduğunu kabul eden hipotezin reddedilemediğini, dolayısıyla serilerde YKB’nin olduğunu göstermektedir.

Panel veri analizine geçmeden önce yapılması gereken bir başka varsayım homojenlik varsayımıdır. Genellikle çalışmalarda analize dahil edilen veri setine ait yatay kesitlere ilişkin eğim katsayılarının homojen olduğu varsayılmakta ve bu varsayım üzerine analiz yapılmaktadır. Eğer eğim katsayıları homojen değilse, var olmayan böyle bir duruma yönelik kısıtlama yanıltıcı sonuçlar ve geçersiz çıkarımlara neden olabilmektedir (Phillips ve Sul, 2003: 218).

Panel veri analizinde yer alan değişkenlerde yatay kesitlere ilişkin eğim katsayılarının homojenliği, Pesaran ve Yamata (2008) tarafından geliştirilen delta testiyle (Δ) yapılmaktadır. Delta testi, her bir yatay kesitin göreceli keskinlik derecelerine göre ağırlıklandırılmış eğim katsayılarının dağılımdan faydalanmaktadır. Teste ilişkin sonuçlar tablo 5’de gösterilmektedir.

Tablo 5: Delta Testi Sonuçları

Test	Test istatistiği	Prob
Δ	-0.975	0.835
Δ_{adj}	1.046	0.852

Not: İlgili test istatistikleri “Gauss 10” yardımıyla elde edilmiştir.

H0: Homojenlik vardır.

H1: Homojenlik yoktur.

Buna göre tabloda yer alan delta (Δ) ve düzeltilmiş delta (Δ_{adj}) olasılık değerlerinin 0.05 anlamlılık düzeyinden büyük olduğu tespit edilmiştir. Buna göre sıfır hipotezi reddedilememekte ve eğim katsayılarının homojen olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu yüzden uygulanacak diğer testler ve değişkenlere ait parametrelerin tahmininde kesitlerin homojen olduğunun dikkate alınması gerekmektedir.

Çalışmada YKB ve homojenlik söz konusu olduğundan bu özellikleri dikkate alan birim kök testi tercih edilmelidir. Pesaran (2007), YKB’yi dikkate alan CADF birim kök testini geliştirmiştir. CADF testinde her bir yatay kesitin birim köklerinin ortalaması alınarak panel geneli için birim kök elde edilebilmektedir. Yani gecikmeli değişkenlerin t istatistiklerinin ortalamaları olan $CADF_t$ alınarak CIPS (Cross-sectionally Augmented IPS) istatistiği elde edilmektedir (Pesaran, 2007: 276). Böylelikle CADF testi her bir kesitin durağanlığını hesaplarken, CIPS testi ise panelin geneli için durağanlığı hesaplamaktadır. Bu yüzden panelin geneli homojen özellik gösterdiğinden durağanlık analizi panelin geneli için ortalama değer veren CIPS istatistiklerine göre yapılmıştır.

Tablo 6:CIPS Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzye Değerleri		Fark Değerleri		Sonuç
	T Değeri	Olasılık Değeri	T Değeri	Olasılık Değeri	
g/sabit	-3,122	0,000*			I(0)
$\ln y_{(t-1)}/\text{sabit}$	-1.916	0.224	-3.192	0,000	I(1)
\ln/sabit	-1.087	1,000*	-3,516	0,000	I(1)
$\ln(n+g+d)/\text{sabit}$	-1,530	0,895*	-3,965	0,000	I(1)
\ln/sabit	-1,191	0,985*	-3,785	0,000	I(1)
\ln/sabit	-1.972	0,146			
$\ln y_{(t-1)}/\text{sabit-trend}$	-1.959	0.983	-3.365	0,000	I(1)
$\ln/\text{sabit-trend}$	-1.942	0,987	-3.528	0,000	I(1)
$\ln(n+g+d)/\text{sabit-trend}$	-2.349	0,480	-3.576	0,000	I(1)
$\ln/\text{sabit-trend}$	-1.563	1.000	-4.091	0,000	I(1)
$\ln/\text{sabit-trend}$	-3.076	0,000			I(0)

Not: Anlamlılık düzeyi % 5 olarak belirlenmiştir.

Tablo 6’ya göre her değişkenin durağanlıkları sabit ve sabit-trend şeklinde incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre g (sabit) ve $\ln s_n$ (sabit-trend) I(0) düzeyinde durağanken, diğer değişkenler ($\ln y_{(t-1)}$, $\ln s_r$, $\ln(n+g+d)$ ve $\ln s_s$) durağan değildir. Bundan dolayı değişkenlerin birinci farkları alınarak durağan hale gelmekte yani I(1) olmaktadır.

Bundan sonraki aşamada kurulan modellerde birim ve zaman etkilerin olup olmadığı yani klasik modelin tutarlı sonuçlar verip vermeyeceğinin incelenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda ilk aşamada her bir model için F testi, Olabilirlik Oran Testi (LR) ve Breusch Pagan LM Testi uygulanmıştır. Testlere ilişkin sonuçlar Tablo 7’de sunulmaktadır.

Tablo 7: F, LR, LM ve Hausman Testi Sonuçları

			Model I	Model II	Model III	Model IV	
Testler	Tercih	Test İstatistikleri	Değ.	Değ.	Değ.	Değ.	Etkin tah.
F-Testi	Klasik	F-İstatis.	5.09	5.30	5.43	4.50	Sabit
	Sabit	Olasılık Değ.	0.000	0.000	0.000	0.000	
LR testi	Klasik	chibar2	48.55	51.69	47.45	33.12	Rassal
	Rassal	Prob Değ.	0.000	0.000	0.000	0.000	
LM Testi	Klasik	chibar2	127.37	127.91	117.82	64.49	Rassal
	Rassal	Olasılık Değ.	0.000	0.000	0.000	0.000	
Hausman Testi	Sabit	χ^2	4.78	13.12	39.99	40.17	Sabit
	Rassal	Olasılık Değ.	0.028	0.004	0.000	0.000	

Tablo 7’de yer alan sonuçlara göre modellerin hepsinde de klasik modelin uygun olduğunu ifade eden hipotezler reddedilmektedir. Dolayısıyla klasik model uygun değildir.

İkinci aşamada etkin tahmincinin sabit etkiler yöntemi mi, yoksa rassal etkiler yöntemi mi olduğuna karar vermek gerekmektedir. Bunun için Hausman Testi kullanılmıştır. Tablo 7’de de görüldüğü üzere her bir model için etkin tahminci sabit etkiler modelidir.

Etkin tahminci belirlendikten sonra modelin çözümüne geçmeden önce, modelin hata terimlerinde otokorelasyon, değişen varyans ve birimler arası korelasyon probleminin var olup olmadığının tespitine yönelik analiz yapılması gerekmektedir. Tahmin edilen modellerin hata terimlerinde değişen varyansın olup olmadığı modife edilmiş Wald Testi ile yapılmıştır. Ardından otokorelasyonun tespiti için Durbin-Watson ve Baltagi-Wu LBI otokorelasyon testleri kullanılmıştır. Birimler arası korelasyonun olup olmadığı ise sabit etkili modellerde tercih edilen testler olan Pesaran, Friedman ve Frees’in testleriyle yapılmıştır. Testlere ilişkin bulgular tablo 8’de sunulmaktadır.

Tablo 8: Değişen varyans, Otokorelasyon ve YKB Testi Sonuçları

			Model I	Model II	Model III	Model IV	
Varsayımlar	Testler	Test İstatis.	Değ.	Değ.	Değ.	Değ.	Sonuç
Değişen varyans	Adj. Wald testi	χ^2	321.46	350.85	352.36	317.80	Var
		Prob	0.00	0.00	0.00	0.00	
Oto-korelasyon	Durbin-Watson	Değ.	1.3711	1.3773	1.3705	1.3852	Var
	Baltagi-Wu LBI	Değ.	1.4178	1.4241	1.4147	1.4340	
YKB	Pesaran CD	İstatis.	44.728	43.65	43.71	44.03	Var
		Prob	0.00	0.00	0.00	0.00	
	Friedman	İstatis.	418.62	408.28	412.66	336.49	Var
		Prob	0.00	0.00	0.00	0.00	
	Frees	İstatis.	3.739	3.607	3.638	4.189	Var
		Prob	0.00	0.00	0.00	0.00	

Tablo 8’de yer alan bulgulara göre modellerin hepsinde de değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun olmadığı şeklindeki boş hipotezler reddedilmektedir. Dolayısıyla modellerde değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon söz konusudur. Bu yüzden değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonu dikkate alan tahminciler tercih edilmelidir. Bu doğrultuda bütün bu sorunları dikkate alan Driscoll Kraay tahmincisi kullanılmıştır. Buna ilişkin tahmin sonuçları tablo 9’da sunulmaktadır.

Tablo 9: Tahmin Sonuçları

Sabit Etkili Driscoll Kraay Tahmircisi				
g	Model I	Model II	Model III	Model IV
C	.2188** (.0824)	.0865 (.0764)	-.1649 (.1320)	-.1439 (.1330)
lny(t-1)	-.0444** (.0186)	-.0456** (.0183)	-.0796* (.0200)	-.0768* (.0195)
ln(n+g+d)		-.0849** (.0331)	-.0736** (.0339)	-.0777** (.0362)
ln		.0058 (.0044)	.0058 (.0047)	.0058 (.0047)
ln			.0557** (.0216)	.0502** (.0013)
ln				-.0002 (.0008)
R ²	0.0552	0.0716	0.0788	0.0797
Prob	0.0214**	0.0250**	0.0015**	0.0044**

Not: *0.01 **0.05 ***0.1 düzeylerinde anlamlılıklarını göstermektedir. Parantez içi dirençli standart hataları göstermektedir.

Tablo 9'da ilk iki sütun denklem 17 ve 18'nin tahmin sonuçlarını göstermektedir. III. Sütun denklem 19'un yani genişletilmiş Solow modelinin (MRW) tahmin sonuçlarını ifade etmektedir. Son sütun ise modele dahil ettiğimiz sosyal girişimciliğin yer aldığı denklem olan 20'nin tahmin sonuçlarını göstermektedir. Tahmin sonuçlarına göre her bir model istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca modele dahil edilen değişkenlerin modelin açıklayıcılığını artırdığı R² değerlerine bakılarak söylenebilir.

Yakınsama hipotezi gereğince kişi başı GSYİH'ın gecikmesine (lny(t-1)) ilişkin katsayının negatif yönde olması beklenmektedir. Tahmin edilen her bir modelde buna ilişkin katsayının işareti beklenildiği gibi negatif işaretlidir. Dolayısıyla yakınsama eğiliminin olduğu yorumu yapılabilmektedir. Teoride nüfusun büyüme oranı katsayısının (ln(n+g+d)) negatif, fiziksel (ln ve beşeri sermaye (ln oranlarının katsayılarının ise pozitif işarete olması beklenmektedir. Beklenildiği üzere fiziksel sermaye ve beşeri sermaye katsayısı her bir modelde pozitifdir. Ancak fiziksel sermayeye ilişkin katsayı istatistiksel olarak anlamsızdır.

Şüphesiz çalışma konusu açısından en fazla önem arz eden değişken sosyal girişimciliği ifade eden lns değişkenidir. Bu değişkene ilişkin katsayı beklenilenin aksine (-0,002) negatif ve istatistiksel olarak da anlamsızdır. Her ne kadar sosyal girişimciliğin ekonomik büyümeye katkısının pozitif ve anlamlı olması beklenilse de, analiz edilen veri setinin sosyal girişimciliğin sadece bir boyutunu ifade etmesi ve örnekleminde gelişmiş ülkelerin olması (OECD ülkeleri) dikkate alındığında bu sonucun ortaya çıkması şaşırtıcı olmamaktadır. Bu açıdan elde edilen sonuçların teorik beklentilerle tutarlı olduğu ifade edilebilir. Çünkü yardımların etkinliğinin (uluslararası ve devlet yardımlarının) ekonomik büyümeye etkisini inceleyen çalışmalarda da benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmalarda genelde üç farklı sonucun elde edildiği görülmektedir. Birinci yaklaşımda yardımların sadece iyi politikalara (maliye, parasal ve ticaret politikaları gibi) sahip ülkelerde büyümeyi teşvik ettiği vurgulanmaktadır (Burnside ve Dollar, 2000). Bir diğer yaklaşım yardımların büyümeyi teşvik etmede bu politikalarla bağımsız olduğunu ifade etmektedir (Hansen ve Tarp, 2000). Son olarak yardımların iyi politika ortamlarında bile büyümeyi destekleyeceğinin herhangi bir garantisinin olmayacağı vurgulanmaktadır (Easterly, Levine ve Roodman, 2004). Dolayısıyla yardımların etkinliğinin hangi şartlarda büyümeyi destekleyeceğine yönelik genel kabul edilebilir bir sonuç bulunmamaktadır (Lutz ve Mavrotas, 2009: 511-512).

Yardımların ekonomik büyümeye etkisini makro ve mikro düzeyde inceleyen çalışmalarda da sonuçlar farklılık arz etmektedir. Makro düzeyde yapılan yardımlarının sonuçları konusunda net bir sonuç elde edilmezken, mikro düzeyde yapılan yardımların ekonomik büyümeye katkısı konusunda ise net sonuçların elde edildiği görülmektedir (Lutz ve Mavrotas, 2009: 511-512).

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Ülkeler ve bölgeler arası eşitsizlik yani gelişmişlik farklılıkları hem bir sorun olarak hem de araştırma alanı olarak yıllardır araştırmacı ve politikacıların gündemindedir. Bundan dolayı gelişmişlik farklılıklarını açıklamaya çalışan birçok yaklaşım yer almaktadır. Bu yaklaşımlar gelişmişlik farklılıklarının çeşitli nedenlerden (coğrafya, iklim, kurumsal gelişme, üretim faktörlerinin yetersiz ya da etkisiz kullanılması gibi) kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Bu faktörler şüphesiz doğrudur. Fakat yeterince açıklayamamaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşımların gelişmişlik farklılıklarından kaynaklanan sorunların azaltılmasına yönelik çözüm önerileri de yetersiz kalmaktadır. Bu gelişmişlik farklılıklarından kaynaklanan sorunlar sosyal girişimciliği ortaya çıkarmıştır. Sosyal girişimcilik bu sorunların giderilmesi ve telafi edilmesi için çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetler hem sorunları azaltmakta hem de yaratmış olduğu çıktılarla ekonomik büyümeyi etkilemektedir.

Bu kapsamda çalışmada 4 model test edilmiştir. İlk 3 model Solow ve onun genişletilmiş versiyonu olan MRW'nin modelleridir. Bu modellerde fiziki sermaye stoku değişkeni dışında diğer değişkenler teorik beklentilerle tutarlı ve istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur. Fiziki sermayeye ilişkin değişken teorik beklentiye uyumlu şekilde pozitif olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamsızdır. Şüphesiz çalışma açısından önem arz eden model MRW modeline sosyal girişimcilik ilave edilerek oluşturulan modeldir. Model genel olarak anlamlıdır. Ancak modelde sosyal girişimciliğin ekonomik büyümeye etkisi beklenilenin aksine negatif işaretle ve istatistiksel olarak da anlamsız bulunmuştur. Her ne kadar sosyal girişimciliğin ekonomik büyüme katkısının pozitif olması beklenirse de, analiz edilen veri setinin sosyal girişimciliğin sadece bir boyutunu ifade etmesi ve örnekleminde gelişmiş ülkelerin olması (OECD ülkeleri) dikkate alındığında bu sonucun ortaya çıkması şaşırtıcı olmamaktadır. Çünkü sosyal girişimcilik sadece yardımseverlik faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen kaynak eşleme uygulamalarından ibaret değildir. Bunlara ilave olarak; sermaye sağlama, işletme geliştirme, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi çeşitli alanlarda faaliyetler gerçekleştirmektedir. Fakat bu tür faaliyetlerine ilişkin ülke bazlı veriler mevcut olmadığından, çalışmada sosyal girişimciliğin balık verme boyutu olarak değerlendirilen STK ve özel sektörün KSS kapsamında yapmış olduğu aynı ve nakdi yardımlar kullanılmıştır. Yardımların etkinliğinin (uluslararası ve devlet yardımlarının) ekonomik büyümeye etkisini inceleyen çalışmalarda da benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan elde edilen sonuçların teorik beklentilerle tutarlı olduğu ifade edilebilir.

Bu çalışmada gerçekleştiren analizler bazı kısıtlar içermektedir. Örneğin sosyal girişimcilik için Proxy olarak kullanılan STK ve özel sektör tarafından yapılan transferler sosyal girişimciliğin balık verme boyutunu oluşturmaktadır. Bundan dolayı daha geniş ve sosyal girişimciliğin diğer boyutlarını da (balık tutmayı öğretmek ve balık sektörünü değiştirmek) kapsayan bir veri seti ile daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir. Bir diğer örnek ise sosyal girişimciliğe ilişkin gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke örneklemelerinde veri setinin bulunmamasıdır.

Bu bilgiler ışığında ileride bu konu üzerinde çalışmayı düşünen araştırmacılara ve politika yapıcılara bazı öneriler sunulabilir. Birincisi sosyal girişimciliğin gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke örneklemelerinde oluşturulacak veri setleri ve daha ileri ekonometrik tekniklerle ekonomik büyüme ve diğer alanlarla ilişkisi daha net ortaya konulabilir. İkincisi sosyal girişimcilik daha çok mikro ölçekte faaliyetler gerçekleştirdiğinden mikro ölçekli veriler ile analizler yapılması sosyal girişimciliğin toplumsal ve ekonomik çıktılarının daha net ortaya konulabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Politika yapıcılara öneriler olarak sosyal girişimciliğin gelişmesi ve desteklenmesi toplumsal sorunların azalmasına katkı sağlayarak kamu üzerine oluşabilecek sosyal ve ekonomik yükleri azaltacaktır. Ayrıca refah devleti uygulamaları için bir tamamlayıcı olarak önemli katkıların sağlanması da beklenmektedir. Bundan dolayı desteklenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sosyal girişimcilik, eğer doğru bir şekilde yapılırsa, topluluklara hiçbir zaman ulaşamadıkları yeni fırsatlarla karşılaşma imkanı verilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D., Johnson, S., ve Robinson, J. A. (2001). The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation. *American Economic Review* , 91 (5), 1369–1401.
- Acemoğlu, D., ve Robinson, J. A. (2014). *Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri*. (F. R. Velioğlu, Çev.) İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Aghion, P., ve Howitt, P. (1992). A Model of Growth through Creative Destruction. *Econometrica* , 60 (2), 323-351.
- Asteriou, D. (2005). *Applied Econometrics*. New York: Palgrave Macmillan.
- Austin, J., Stevenson, H., ve Wei-Skillern, J. (2006). Social and Commercial Entrepreneurship: Same, Different or Both? *Entrepreneurship Theory and Practice*. 30 (1), 1-22.
- Barro, R. J. (1996). Democracy and Growth. *Journal of Economic Growth* 1(1), 1–27.
- Beşkaya, A., ve Koç, A. (2013, Mayıs 15). *Ekonomik Büyüme ve Kalkınmada Ekonomik Özgürlüklerin Rolü ve Önemi*. Liberal Düşünce Topluluğu: <http://www.liberal.org.tr> adresinden alınmıştır
- Beugelsdijk, S., ve Smulders, S. (2009). Bonding and Bridging Social Capital and Economic Growth. *CentER Discussion Paper* , 2009-27, 1-40.
- Bilodeau, M., ve Slivinski, A. (1998). Rational Nonprofit Entrepreneurship. *Journal of Economics and Management Strategy* 7(4), 551–571.
- Bloom, P. N. (2009). Overcoming Consumption Constraints Through Social Entrepreneurship. *Journal of Public Policy & Marketing* , 28 (1), 128-134.
- Burnside, C., ve Dollar, D. (2000). “Aid, Policies, and Growth. *American Economic Review*, 90(4), 847-868.
- Cashin, P. (1995). Government Spending, Taxes and Economic Growth. *IMF Staff Papers* .
- Collier, P. (2008). *The Bottom Billion: Why the Poorest Countries Are Failing and What Can Be Done About It*. London: Oxford University Press.
- De Soto, H. (2017). *Sermayenin Sırrı Kapitalizm Batı’da Zaferler Kazanırken Diğer Yerlerde Neden Başarısız? (M. Aygen, Çev.)* Ankara: Liberte Yayınları.
- Demavivas, K. (2016, Haziran 14). *Where Inequality Persists, Social Entrepreneurs Can Step in to Bridge the Gap*. Colombia.
- Demirel, E. T. (2015). Sosyal Girişimcilik. E. Kaygın, & B. Güven içinde, *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular* (s. 112-114). Başakşehir /İstanbul.
- Denizalp, H. (2009). *Toplumsal Dönüşüm İçin Sosyal Girişimcilik*. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Durairaj, V. (2007). *The Bottom Billion: Why are the Poorest Countries Failing and What Can Be Done About it*. WHO.
- Easterly, W., Levine, R., ve Roodman, D. (2004). Aid, Policies, and Growth: Comment. *American Economic Review*, 94(3), 774–80.
- Galbraith, C., Rodriguez, C., ve Stiles, C. (2007). Social Capital as a Club Good: The Case of Ethnic Communities and Entrepreneurship. *Journal of Enterprising Communities* , 1 (1), 38–53.
- Gallup, J. L., Sachs, J. D., ve Mellinger, A. D. (1998). *Geography and Economic Development*. . Washington: World Bank.
- Gwartney, J. D., ve Lawson, R. A. (2003). *Economic Freedom of the World: 2003 Annual Report*. Vancouver: Fraser Institut.
- Gwartney, J., Lawson, R., ve Hall, J. (2018). *Economic Freedom of the World: 2018 Annual Report* . Fraser Institute.
- Hansen, H., ve Tarp, F. (2000). Aid Effectiveness Disputed. *Journal of International Development*, 12(3), 375–98.
- Hasan, S. (2005). Social Capital and Social Entrepreneurship in Asia: Analysing the Links. *Asia Pacific Journal of Public Administration* , 27 (1), 1-17.
- Hayek, F. A. (1945). The Use of Knowledge in Society. *American Economic Review* , 35 (4), 519–30.
- Ishise, H., ve Sawada, Y. (2009). Aggregate Returns to Social Capital: Estimates Based on the Augmented Augmented-Solow Model. *Journal of Macroeconomics* (31), 376–393.

- Jones, C. I. (2017). İktisadi Büyüme Giriş, (Sanlı Ateş;İsmail Tuncer,Çev.) İstanbul:Literatür Yayıncılık
- Karğın, M., Aktaş, H., ve Gökbnar, R. (2018). Üniversitelerde Sosyal Girişimcilik Fırsatlar ve Öneriler. *Yönetim ve Ekonomi* , 25 (1), 155-170.
- Klenow, P. J., ve Rodriguez-Clare, A. (1997). The Neoclassical Revival in Growth Economics: Has It Gone Too Far? *NBER* , 12, 73-114.
- Knack, S., ve Keefer, P. (1995). Institutions and Economic Performance:Cross-Country Tests Using Alternative Institutional Measures.”. *Economics and Politics* (7), 207–27.
- Lucas, R. E. (1988). On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics* (22), 3–42.
- Lutz, B., ve Mavrotas, G. (2009). Aid Effectiveness: Looking at the Aid–Social Capital–Growth Nexus. *Review of Development Economics*, 13(3), 510–525.
- Madhooshi, M., ve Samimi, M. H. (2015). Social Entrepreneurship & Social Capital: A Theoretical Analysis. *American Journal of Economics, Finance and Management* , 1 (3), 102-112.
- Mair, J., ve Noboa, E. (2006). Social entrepreneurship: How Intentions to Create A Social Venture are Formed. J. Mair, J. Robinson, & K. Hockerts içinde, *Social entrepreneurship* (s. 121-135). Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Mankiw, N. G., Romer, D., ve Weil, D. N. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics* , 407-437.
- Meira, A. E., Meyer, V., ve Pascuci, L. (2014). Teaching How to Fish: Strategic Practices in an Entrepreneurial Non-Profit Organization. *REBRAE* , 7 (2), 137-153.
- Meydanoğlu, Z. (2018, Mayıs 20). *Sosyal Girişimcilik Nedir? Sosyal Girişimci Kimdir?* Eylül 14, 2018 tarihinde medium.com: <https://medium.com/@AshokaTurkiye/sosyal-giri%C5%9Fimcilik-nedir-sosyal-giri%C5%9Fimci-kimdir-3c0448e00271> adresinden alındı
- Montero, M. (2012, Kasım 6). Is Social Entrepreneurship the Rich Saving the Poor?
- Narvaez, R. C. (2004). The Composition of Public Expenditure and Economic Growth Inflow and Middle-Income Countries. *OIDA International Journal of Sustainable Development* , 5 (6), 39-50.
- North, D. C. (1990). Institutions, Institutional Change, and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press.
- O’Sullivan, A., Sheffrin, S. M., ve J.Perez, S. (2015). *Makroekonomi*. (K. Karabulut, Çev.) Ankara: Nobel.
- Özdemir, F. (2016, Nisan 6). *Sosyal Girişimcilik Nedir ve Sosyal Girişimcilik Kaynakları*. Eylül 14, 2018 tarihinde <https://ozdemirfurkanblog.wordpress.com/2016/04/06/sosyal-girisimcilik-nedir-ve-sosyal-girisimcilik-kaynaklari/> adresinden alındı
- Pathak, S., ve Muralidharan, E. (2018). Economic Inequality and Social Entrepreneurship. *Business & Society* , 57 (6), 1150–1190.
- Pesaran, M. H. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels . *Discussion Paper No. 1240* , 1-42.
- Pesaran, M. H. (2007). A Simple Unit Root Test in the Presence of Cross Section Dependence. *Journal of Applied Econometrics*(22), 265-312.
- Pesaran, M. H., Smith, L., ve Yamagata, T. (2009). A Panel Unit Root Test in the Presence of a Multifactor Error Structure. *Discussion Papers 08/03, Department of Economics, University of York.*, 2.
- Peseran, M. H., ve Yamagata, T. (2008). Testing Slope Homogeneity in Large Panels. *Journal of Econometrics*, 142(1), 50-93.
- Phillips, P. C., ve Sul, D. (2003). Dynamic panel estimation and homogeneity testing under cross section dependence. *Econometrics Journal*, 6, 217–259.
- Reed, L. W. (2016, January 08). *Adam Smith: Ideas Change the World*. FEE: <https://fee.org/articles/the-wealth-of-everyone/> adresinden alınmıştır
- Romer, P. (1990). Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy* , 98 (5), 71-102.

- Romer, P. (1986). Increasing Returns and Long Run Growth. *Journal of Political Economy* , 94 (5), 1002-1037.
- Roser, M., ve Ortiz-Ospina, E. (2018, Mart 27). *Global Extreme Poverty* . OurWorldInData.org. : ‘<https://ourworldindata.org/extreme-poverty>’ adresinden alınmıştır
- Sachs, J. D. (2003). Institutions Don’t Rule: Direct Effects of Geography on Per Capita Income. *NBER Working Paper No. 9490*.
- Sachs, J. (2008). The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time. *European Journal of Dental Education* , 12, 17-21.
- Scully, G. W. (1988). The Institutional Framework and Economic Development. *Journal of Political Economy* , 96 (3), 652–62.
- Scully, G. W., ve Slottje, D. J. (1991). Ranking Economic Liberty Across Countries. *Public Choice* (69), 121–52.
- Tamara, T. (2016). Transaction Costs, Market Failure and Economic Development. *Journal of Advanced Research in Law and Economics* , 3 (17), 1-25.
- Taner, M. (2018, Ocak 8). *Sosyal Girişimcilik Nedir ?* . Ekim 9, 2018 tarihinde anatolianpr.com: <http://anatolianpr.com/sosyal-girisimcilik-nedir/> adresinden alındı
- Torstensson, J. (1994). Property Rights and Economic Growth: An Empirical Study. *Kyklos* (47), 231–47.
- United Nations. (2017). *World Population Prospects The 2017 Revision*. New York: United Nations.
- Vergil, H., ve Bahtiyar, B. (2017). Ekonomik Büyüme Farklılıklarının Açıklanmasında Sosyal Sermayenin Etkisi: Güven Düzeyi Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz, . *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICMEB17 Özel Sayısı* , 673-686.
- Woodman, P. (2015, Mayıs 22). Income Inequality: is Social Enterprise the Solution? UK.
- World bank. (2018, Nisan 11). *worldbank*: <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview> adresinden alınmıştır
- Worldometers*. (2018). Eylül 25, 2018 tarihinde worldometers.info web sitesi: <http://www.worldometers.info/tr/> adresinden alındı
- Young, A. (1994). Lessons from the East Asian NICs: A contrarian view. *European Economic Review* , 38 (3), 964-97.